

דף הנחיה שבוע 6

” ב תניא רבי אליעזר [5 שורות מלמטה] – יב א למבול כרבי יהושע

תוכן הדף	
▪ מחלוקת ר' אליעזר ור' יהודה. ▪ מתי נברא העולם?	▪ התיארוך למבול ▪ מתי תהיה הגאולה

השבוע אנחנו עושים דילוג קטן נוסף. אנחנו מדלגים על ראש השנה לנטיעה וממתחילים מדיון על זמן בריאת העולם.

מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע

- השנים מחשובי התנאים יבנה שלאחר החורבן נחלוק במאות מחלוקות הלכתיות ורעיוניות. נמתקד במחלוקתם אצלינו
- סדרו את זמני האירועים השונים לפי כל אחד מהחכמים – אזו תאריכים מוסכמים? באילו חולקים? מה מהות זמם תשרי וניסן לפי כל אחד? האם תוכלו לנסח מחלוקת עקרונית?
  - כמי אנחנו נוהגים היום? נסו לאפיין את תוכנו של ראש השנה לפי ר' יהושע – האם הוא יום נדון בו עוברים לפניו כבני מרון למרות שהוא לא יום הבריאה? משמעות להלכה ראו בברכת החמה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נ"ט עמוד ב':

תנו רבנן, הַרְוָאָה חִמְיָה בְּתַקִּיפָתֶיהָ, לְבָנָה בְּגִבּוֹרָתֶיהָ, וְכֹכְבִּים בְּמִסְלוֹתָם, וּמַאֲלוֹת פְּסָדָרוֹ, אֹמְרִי, "בְּרוּךְ עֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית". וְאִמַּת הוּי? אָמַר אַבְי, כָּל עֲשָׂרִים וְשִׁמוֹנָה שָׁנָיו וְהַדָּר מִחִזּוֹר, וְנִפְלָה תְּקִיפַת נִסְךָ בְּשִׁבְתָּי, בְּאֶרְתָּא דְתַלְתָּ נְגַהִי אֶרְבַּע:

ספר התודעה פרק י"ח

מחלוקת בין החכמים הראשונים: בתשרי נברא העולם, או בניסן נברא העולם. והלכה זו של ברכת החמה בניסן, מיוסדת על דעת רבי יהושע שאומר בניסן נברא העולם:

הכל מודים, כשנתלו המאורות ברקיע השמים, היתה זו שעה ראשונה של אור ליום רביעי, ולא זרחה החמה בשמי ארץ ישראל עד סוף שתיים עשרה שעות – שעה ראשונה של יום רביעי, ואז היתה תקופה ראשונה של ניסן לדעת ר' יהושע. ובכל מחזור של שנה חוזרת החמה למקום מוצאה הראשון וביום ובשעה שנתלטה בס – בתחילת ליל רביעי, ולמחרת בבוקר הרי היא נראית בתקופתה הראשונה ואז מברכין עליה:

מתי נברא העולם

אבן עזרא, פרק כה פסוק ט

ר' אברהם אבן-עזרא- בן המאה ה-11. חי בתור הזהב' בספרד. כתב פירוש לתורה, פיוטים, ספרים בבלשנות ובמדעים.

העברת שופר תרועה – יש מחלוקת אם נברא העולם בניסן או בתשרי ואין צורך להאריך כי מעתיקי הדת תקנו

לנו בתפלות ראש השנה זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון והנה ראינו תקיעת שופר בשנת היובל בתשרי בתחלת השנה ועוד בפרשת הקהל את העם לקרוא בתורה בחג הסוכות וכתוב למען ישמעו ולמען ילמדו ולא יתכן להיות אחר חצי השנה (ועוד וחג האסיף בצאת השנה וכן תקופת השנה) (במ"ט אינו) והעד הנאמן שנת השבת שכתוב לא תזרעו ובמרחשון

י"א כסלו תשע"א

יחלו בארץ ישראל לזרוע ואם היתה תחלת השנה מניסן הנה לא יקצרו אשר זרעו בשנה הששית ולא יזרעו כי הנה שנת השמטה היא ואחר שלא יקצרו זרע שנה ששית לא יזרעו פעמים והכתוב אמר לא תזרעו בשנה השביעית לבדה ויהודה הפרסי אמר כי ישראל היו מונים בחשבון השמש ואילו היה זה נכון הנה לא פירש משה מהלך שנה תמימה כי חכמי המזלות לא יכלו עד הנה להוציאה לאור כי חכמי הודו מוסיפים על רביע היום חומש שעה ותלמי וחבריו אומרים כי יחסר חלק משלש מאות ביום והוא קרוב ממהלך העבור והבאים אחריו אמרו חלק ממאה ושש ואחר' מאה ועשר ואחר' מאה ושלישים גם מאה ושמונים כי יש מי שהיא שנתו להשלמת המזלות מנקודה נראית ויש מנקודת הגלגל הנטוי לימין ולשמאל ואנחנו צריכים לקבלה ועוד כי פירוש חדש יכחיש הפרסי והצדוקים אומרים שהדת על שנת הלבנה. דע כי אין ללבנה שנה כלל רק בקשו המחשבים מספר חדשים קרובים לשנת החמה ומצאום י"ב כאשר אין לחמה חדש והמחשבים בקשו מספר לחדש שיהיה נחלק קרוב לחדש מימות חדשי הלבנה על כי חדשינו הם ללבנה ושנותינו ישובו בסוף לשנות החמה על כן העתיקו חז"ל כי לעולם היה בית דין עושה שבעה עבורים בכל מחזור הלכה למשה מסיני אף על פי שהיו קובעים בכל חדש על פי ראיית הלבנה וסוד המחזור ידוע מחכמת המזלות. וטעם תעבירו – שיתקעו שופר בכל המזלות:

מהר"ל מפראג, חידושי אגדות מסכת ראש השנה

בתשרי נברא העולם וכו'. מחלוקת התנאים בניסן ובתשרי הוא דבר עמוק מאוד, כי אלו ב' חדשים הם עקרי חדשי השנה. והפרש יש בין ניסן ובין תשרי, כי ניסן הוא התחלה לחדשים והוא בכור, וכמו שהבכור הוא קדוש כך קדוש ניסן כמו שיתבאר [וחודש השביעי הוא תשרי הוא ראש השנה כי הוא השביעי בחדשים, והוא באמצע החדשים, וזה הוא נבדל מן שאר החדשים. ודע כי שני אברים באדם הם גדושים והוא הלב והראש, וכנגד אלו שני דברים הם ניסן ותשרי, כי תשרי הוא דומה לראש לפי ששם השכל שהוא קדוש לגמרי, וכן החודש הזה שהוא שביעי שהוא קדוש לגמרי, וכמו שאמרו במדרש שלכן נבחר השביעי לקדושה הן בימים בחדשים בשנים וכו' כמו שמבואר במדרש ויקרא רבה (פ' כ"ט). ותשרי הוא השביעי כי ה' הוא לעולם נבחר וקדוש, בשנים שנת השמיטה ובימים ימי השבת, ולפיכך בחדשים ג"כ נבחר להיות קודש אמנם חודש ניסן הוא כנגד הלב ששם החיות, וכך חודש זה החזרת חיות העולם, וכן קראו מזל טלה שהוא ניסן עגול החיים, כי כאשר השמש בא אל נקודה זאת יחזרו הנמצאים לחיותם, ועד השעה ההוא בחורף נחשבו מתים. וסבר ר"א כי בבריאה ראוי שיהיה העולם נברא בחודש תשרי שחודש זה קרוב אל הש"י מצד קדושתו ומעלתו ולכך בו נברא העולם:

ור' יהושע סבר כי ניסן במה שהוא התחלה ראוי אל התחלה שהוא בריאת העולם. וקדושתו הוא מצד שהוא ראשית לכל הוא נבדל במעלה ומדרגה, וזה ענין אשר החודש הזה הוא ראשון כי הוא קרוב לאצילות מסבה ראשונה והוא ראשון באצילות ומחמת שהוא ראשון באצילות הרי הוא מתדבק בו יותר ומפני זה היו הנסים מתחדשים בחדש הזה למדריגות החודש שהוא מתעלה למעלתו בסבתו ומתיחד בו. וזהו ענין אכילת המצה בחודש הזה למדריגות החודש שהוא ענין נקי מן החמץ שהוא הפסד וכלל החודש הזה הוא שהוא מתעלה בסבתו, כי הוא הראש, והראש הוא התחלה הוא מתעלה בסבתו ומפני זה היו כל הנסים מתחדשים בחודש הזה והוא מיוחס זה פסח לאברהם כי הוא ג"כ ראש היחוס והוא ידוע בסודו כי זה הוא נמשך מן החסד (חסד):

אמנם החודש השביעי מדרגה אחרת יש לו, כי זה החודש מצד שהוא שביעי והוא בזה ראש לכלל השנה כי הוא השביעי מסוגל בזה, כי א"י הוא שביעי לארצות כי שבע ארצות כמו שאמרו בויקרא (רבה פכ"ט) ותבל הוא השביעי ועליו נאמר (תהלים ט') והוא ישפוט תבל בצדק והוא א"י שהוא נקרא שביעי והשביעי הזה הוא עיקר כל הארצות, השבת שהוא שביעי הוא תכלית הימים של חול כי הוא מנוחה לכלם, כן החודש השביעי הוא עיקר כל השנה, ולפיכך הוא ראש השנה כי הוא ראש לכל השנה וזה הפרש שיש בין תשרי לניסן. ודע כי אלו ב' חדשים הם דומים לראש וללב כי ניסן הוא דומה למוח

י"א כסלו תשע"א

שהוא ראשית האדם ושם משכן הנשמה וזה אסור חמץ כי בנשמה הכל טהור ואין שום חמוץ שם. אמנם תשרי הוא הלב כי הלב הוא באמצע האדם, ואפשר לומר אפכא, והוא הנכון באמת כי ראש השנה הוא דומה לראש לגמרי, לפי ששם הנשמה וכן תשרי הוא ראש לכל השנה ונקרא ראש, אבל הלב דומה לראש חודש ניסן שהוא התחלת החי. ודבר זה אמת למשכיל מאוד איך תשרי הוא הראש, כי שם ישכון הנשמה ומקבל מן האלקית, וכן חודש זה מקבל מן הש"י הקדושה, וכן א"י אשר אמרנו נקרא ראש כדכתיב (משלי ח') וראש עפרות תבל:

את דברי ר' צדוק המלאים- אפשר לראות בנספח.

ר' צדוק הכהן מלובלין - רסיסי לילה אות לט

וניסן אתוון כסידרן שבאותו חודש הוא ההרגשה מצד השם יתברך שהוא המעלך מארץ מצרים בניסן נגאלו ובניסן עתידין וכו' שנחלקו בזה ר' אליעזר ור' יהושע ולטעמייהו אזלי בפרק חלק) סנהדרין צז סוף ע"ב (דר' אליעזר סובר אם ישראל עושין תשובה וכו' והיינו בתשרי מצד מדת הדין שהוא רק על ידי אתערותא דלתתא. ולכך תשרי אתוון למפרע מתתא לעילא והצירוף של אותו חודש ידוע מטעם האריז"ל שהוא צירוף והי"ה בניסן קודמין לאבות דהיינו העיקר שובו אלי ואשובה וגו' והם ימי תשובה והשתדלות ונקרא האיתנים דתקיפי במצוות (ראש השנה שם). וכל תקיפות הוא מי שבא על ידי השתדלותו דזה נקרא לשון חז"ל שבא בזרוע ובסוף פרק ב' דברכות) יז ב) שרחוק מצדקה. מה שאין כן ניסן נקרא כן על שם הנסים שבו וכל נס הוא חוץ לדרך הטבע שהוא ההנהגה שמצד שורת המשפט וחק הקבוע רק הכל בצדקה וברצון השם יתברך ואתערותא דלעילא לבד בלא השתדלות תחתונים. וזהו ר' יהושע לטעמיה בסנהדרין שם סבירא ליה בניסן עתידין להגאל :

וההשגה שמצד השם יתברך לבד היא אותיות השם כסידרן שהסדר הכתוב הוא הסדר שקבע השם יתברך בעולמו שכך מדת השפעתו השגתו שזה סדר מהלך הראוי שבכל ענין מראש המחשבה עד סוף המעשה כידוע. וכפי סדר שתיים עשרה פשוטות בספר יצירה שבהם בריאת שנים עשר חודשים ניסן הוא באות ה' והוא כלי קיבול כידוע וכלי מחזיק ברכה כל מיני נסים ונפלאות :

תאריך הגאולה

במכילתא- מדרש ההלכה על ספר שמות- מופיעה המחלוקת שלנו, אך עם הוכחות שונות. אפשר לנסות להשוות בין הלימודים השונים, ולחשוב מה ההבדלים בין המחלוקת בגמרא ובין המחלוקת במכילתא.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב

ליל שמורים הוא ליי מלמד שנשתמרה להן גאולה ראשונה לדורות וליובלות ולשמטים ולשנים ולחדשים ולשבתות ולימים ולשעות ולעיתים ולעונות. הוא הלילה הזה ליי שמורים גאולה זו נגאלין בפרק זה שנייה נגאלין בפרק אחר וכן הוא אומ' ויק' אריה על מצפה יי וגו' ואומ' משא דומה אלי קורא מש' וגו' ואומ' אמ' שומר וגו' מה משמר משמר שלא תיכנס אומה באומה מלכות במלכות אפילו כחוט השערה אלא הגיע זמנה של מלכות ליפול ביום נופלת ביום בלילה נופלת בלילה וכן הוא אומ' נוף צרי יומם ואומ' ובתחנחח חשך היום וגו' ואומ' ביה בליליא קטיל וגו' מה הוא שומר זה הקב"ה שנקרא שומר הנה לא ינום ולא יישן וגו דברי ר' אליעזר [ר'] יהושע אומ' בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל שנא' שימורים [לכל] בני יש' לדורותם [שאין ת"ל] הוא [מה ת"ל הוא הוא י] ידע בו ולא יד[עון] בו אבות הראשונים [שנא' כי יום] [נק]ם בלבין [וגומ] 'ישע' סג ד]. [סל'פסון]

י"א כסלו תשע"א

ר' אליעזר ור' יהושע לא נחלקו רק בזמנה של הגאולה אלא גם באופן התרחשותה – עקבו אחרי המחלוקת המפורטת שלהם במסכת סנהדרין – האם ניתן להסביר דרכה את מחלוקתם אצלנו?

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז עמוד ב

כתנאי, רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, ואם לאו – אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה – אין נגאלין? אלא, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב. תניא אידך: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, שנאמר [ירמיהו ג'] שובו בני ישראל ארפא משובתיכם. אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר [ישעיהו נ"ב] חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, חנם נמכרתם – בעבודה זרה, ולא בכסף תגאלו – לא בתשובה ומעשים טובים. אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: והלא כבר נאמר [מלאכי ג'] שובו אלי ואשובה אליכם. אמר ליה רבי יהושע: והלא כבר נאמר [ירמיהו ג'] כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון. אמר לו רבי אליעזר: והלא כבר נאמר [ישעיהו ל'] בשובה ונחת תושעו; אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר: והלא כבר נאמר +ישעיהו מ"ט+ כה אמר ה' גאל ישראל קדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד משלים

ר' צדוק- והוגים אחרים- ניסו למצוא משמעות למחלוקת בנוגע לתאריך הגאולה ולאופיה.

ר' צדוק הכהן מלובלין, פרי צדיק בראשית אות ה

מתחילין בראשית אחר שמחת תורה אף דניסן ראשון לחדשי הלבנה וישראל מונין ללבנה כמו שאמרו (בראשית רבה פ' ו) ולמה לא תיקנו שיתחילו בראשית אחר פסח ויסיימו בפסח. אך בגמרא (ראש השנה יא.) לר' אליעזר דבתשרי נברא העולם בתשרי עתידין להגאל ולר' יהושע דבניסן נברא בניסן עתידין להגאל. והענין דבפרשת בראשית כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים ובמדרש רבה זה רוחו של משיח כו', והיינו כשנברא האדם ישר שלא יקלקל אך מכל מקום יהיה כח לנחש לכנוס ולגרום הקלקול. על זה נברא אז רוחו של משיח שיבא עת שיהיה משיח שאז יתוקן העולם שלא יוכל להתקלקל שישחוט הקב"ה ליצר הרע כמו שאמרו (סוכה נב ע"ב) ולרבי אליעזר שבתשרי נברא העולם הסדר הוא שיהיה הגאולה בתשרי שבראש השנה יהיה התעוררת התשובה על ידי תקיעת שופר כמו שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. ואחר כך יום הכיפורים לתקן כל העבר וכשיזכו יהיה אז היחוד. ואחר כך סוכות זמן שמחתינו ומלחמת גוג ומגוג בסוכות. ואף שעל ידי התשובה זמן הגאולה תמיד כמו שנאמר היום אם בקולו תשמעו כמו שאמרו (סנהדרין צח.) אך בעתה יהיה התעוררת התשובה מצד השם יתברך וכמו שנאמר והסירותי את לב האבן וגו', וכתוב ועשיתי את אשר בחוקי תלכו. ולר' יהושע שבניסן נברא העולם נברא אז רוחו של משיח שיהיה הגאולה בניסן כשיהיה בעתה ויהיה הסדר כמו גאולת מצרים מצד השם יתברך שיהיה מכות ויתבררו ישראל בכל העשר מדות ויהיה הגאולה מצד השם יתברך. ועל כן תיקנו שיסיימו התורה בתשרי ואחר סוכות אף שרואין שעדיין לא היה התיקון כראוי מכל מקום כל החדש מוכן ומסוגל לתשובה וכמו שאמרנו במה שאמרו בתנחומא (האזינו) שעל שם זה נקרא מזלו מאזנים. ושבת מוכן לתשובה כמו שנאמר טוב להודות לה' שכל מי שמודה ועוזב ירוחם כמו שכתוב (בפרקי דר' אליעזר פרק יט) ועל ידי שמירת שבת מיד נגאלין. וכבר אמרנו דכתיב עולת שבת בשבתו, וכן ומידי שבת בשבתו, שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת לאותו שבת והקדושה הוא קדושת הפרשה שקורין בשבת זה וקדושת פרשת בראשית הוא שזכו לאור רוחו של משיח ועל כן מתחילין בראשית בשבת אחרונה מחדש תשרי שלא יצויר שיקראו בראשית בחשוון אם לא שיהיה שמחת תורה בשבת ולא אד"ו ראש. שאף שרואין שעברו כמה יותר מי"ח מאות שנה ולא זכינו להגאל עדיין. אולי בשבת זה נזכה להגאל מיד על ידי התעוררת תשובה מלעילא וכל החדש מסוגל לזה. מה שאין כן בניסן אחר שרואין שעבר הפסח ולא היה מכות וסדר הגאולה כיציאת מצרים אין מקום להתחיל בראשית. ואם שיהיה על ידי תשובה מצד ישראל היום אם בקולו תשמעו אין לזה זמן מיוחד כלל. ואף לר' יהושע

י"א כסלו תשע"א

זמן הגאולה על ידי תשובה מיוחד לתשרי שיהיה התעוררות התשובה מהשם יתברך. אך לשיטתו אזיל בגמרא (סנהדרין צז.) לא בתשובה ובמעשים טובים (כמו שיתבאר במקום אחר) ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ועל כן תיקונו שיסיימו התורה בשמחת תורה ויתחילו בשבת אחרונה מתשרי פרשת בראשית שקדושת הפרשה שיזכו לאור רוחו של משיח כמו שנאמר ורוח אלהים מרחפת על פני המים ובמדרש רבה בזכות התשובה שנמשלה למים. ובתיקונים (תי' לו) על פני המים ולית מים אלא אורייתא ושבת מסוגל לתשובה כאמור וכן שבת הזמן ליכות לתורה דכולי עלמא בשבת נתנה תורה וכן התורה שבעל פה כמו שכתוב בזוהר הקדוש (ח"א מז ב) יום השביעי דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי, והיינו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה ואולי נזכה בשבת זה לרוחו של משיח בזכות התורה ובזכות התשובה:

התאריך של המבול

לפני תחילת הדין במבול- כדאי לקרוא את סיפור המבול שבראש פרשת נח. שימו לב לתאריכים אשר מופיעים בפרשה, להפרשי הימים בין התאריכים השונים בפרשה- ולמשמעותם. הדין המפורסם על התאריך של המבול מצוי בספר היובלים.

ספר היובלים הוא אחד מן הספרים החיצוניים. ספר זה כנראה נכתב המאה ה-2 לפני הספירה. חוקרים רבים סוברים כי ספר היובלים נכתב על ידי בני כת'ים המלח- אשר אולי מזוהה עם האיסיים. במרכזו של הספר עומדת שיטת תיארוך- אשר מחלקת את ההיסטוריה לשמיטות וליובלים. תפיסת הזמן של ספר היובלים היא שמשית לחלוטין- דבר אשר אולי מעיד על כך שבתקופה קדומה- נושא הלוח עמד במחלוקת בתוך עם ישראל.

על הספר, וכן את הפרקים הרלוונטיים בשלמותם - אפשר לראות בנספח.

בנוגע למבול כותב ספר היובלים:

כח ויאמר ה': יימח כל אשר בחרבה מכל הבהמה עד חית השדה ועוף השמים ועד הרמש הרומש על הארץ. **כט** ויצו את נוח לעשות לו תיבה להנצל ממי המבול. **ל** ויעש נוח תיבה לכל אשר צוהו ביובל השבעה ועשרים בשבוע החמישי בשנה החמישית. **לא** ויבוא אליה בשנה השישית בו, בחודש השני בראש החודש השני. **לב** עד יום ששה עשר בו בא הוא וכל אשר הבאנו לו אל התיבה, ויסגר ה' בעדו מחוץ ביום שבעה עשר בערב. **לג** וה' פתח שבע ארובות שמים להמטיר מים מן השמים על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה. **לד** וגם מעינות התהום העלו מים עד כי מלא כל העולם מים. **לה** ויגברו המים על הארץ חמש עשרה אמה מלמעלה, גברו המים על כל ההרים הגבהים. **לו** ותרום התיבה מעל הארץ ותלך על פני המים. **לז** ויהיו המים על פני הארץ חמשה חודשים חמישים ומאת יום. **לח** ותלך ותנח על ראש הלוקר אחר הרי אררט. **לט** ובחודש הרביעי נסכרו מעינות תהום רבה וארובות השמים נכלאו. **מ** ובראש החודש השביעי נבקעו כל מעינות תהומות הארץ וזרם המים החל לרדת אל תחתית התהום. **מא** ובראש החודש העשירי נראו ראשי ההרים. **מב** ובראש החודש הראשון נראתה האדמה, וישבו המים מעל הארץ הלך ושוב בשבוע החמישי בשנה השביעית בו **מג** ובשבעה עשר יום לחודש השני יבשה הארץ. **מד** ובשבעה ועשרים יום הסיר את מכסה התיבה וישלח מתוכה את חית הארץ ועוף השמים והרמש.

- מה ההבדל בין התיארוכים אשר מופיעים בנוסח המקרא ובין התיארוכים אשר מופיעים בספר היובלים?
- כיצד תיארוכים אלו משרתים את תפיסת העולם השמשית של כותבי הספר?

דיון מקיף – ראה בנספח א: כנה ורמן, 'עיצוב מאורעות דור המבול בספר היובלים', תרביץ טד, ב (תשנה) 183-202

על פי דעת הרמב"ן המחלוקת בגמרתנו משמעותית באופן רחב להבנת תקופות השנה.

רמב"ן, בראשית פרק ח פסוק ה

והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי טעמו מסורס, שהיו הלוך וחסור עד שנראו ראשי ההרים בחדש העשירי, הוא חדש תמוז והודיענו הכתוב שחסרו בע"ג יום חמש עשרה אמה אבל החסרון אשר מתחלה למנוח התיבה לא ידענו כמה היה, כי לא הוצרך הכתוב להודיע השקוע ולא החסרון: והנראה לדעתי בשוט התיבה, כי היתה מפני היות המים נובעים מן התהומות, והיותם עוד רותחים כדברי רבותינו, כי בעבור כן תלך על פני המים ואם לא מפני זה היתה נטבעת בכבדותה כי רבים אשר בתוכה, והמאכל והמשקה היה הרבה מאד וכאשר שככו המים מנביעתם, או מרתיחתם גם כן, וחסרו ברות, מיד נכנסה התיבה אל תוך המים בכובד משאה ותנח על ההר:

ועל דעת המפרשים (הראב"ע, והרד"ק), המספר בתגבורת המים חמשים ומאת יום, ומנוח התיבה, וראיית ראשי ההרים, וארבעים יום אחרי כן, הכל ידענו בדרך הנבואה, כי הכתוב מודיע אותנו כן, אבל נח לא ידע, רק שהרגיש כי נחה התיבה, והמתין לפי דעתו זמן שחשב כי קלו המים: והנה גם לדברינו גם לדברי רבותינו וכל המפרשים יהיו הרי אררט מן "ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים" (לעיל ז יט) שהיו המים עליהם ט"ו אמה, ולכן יקשה זה, כי הידוע בהר היוני שגבוה מהם הרבה מאד, וארץ אררט בשפל הכדור הקרוב לבבל ואולי נאמר כי היה החסרון בי"ז לחדש השביעי גדול מאד מט"ו אמה, וקודם לכן נראו ראשי ההרים הגבוהים, לא הרי אררט, ויקר מקרה התיבה שהיתה בארץ אררט בחדש השביעי, ותנח על ראשי ההרים ההם:

והנה נח מעת שכלה הגשם היה פותח החלון וסוגר אותו כרצונו – ואחר ע"ג יום ממנוח התיבה השגיח מן החלון ונראו לו ראשי הרי אררט, וחר וסגר אותו והגיד הכתוב כי אחר ארבעים יום שלח העורב, ולא אמר הכתוב "ויהי בחדש פלוני וביום פלוני ויפתח נח", ואמר "ויהי מקץ ארבעים יום", להגיד כי מעת שנראו לנח ראשי ההרים המתין ארבעים יום, כי חשב בלבו שבזמן הזה נראו המגדלים ונגלו האילנות, וימצאו העופות להם מנוח באשר תקנינה, ופתח החלון לשלוח העורב ובחדש הראשון, הוא חדש תשרי, חרבו המים ובחדש השני, הוא חדש מרחשון, בשבעה ועשרים בו יבשה הארץ, ובו ביום יצאו מן התיבה והנה כל מנין הפרשה כפשוטו ומשמעו:

ודע, כי אחרי שהסכימו שבתשרי נברא העולם, כאשר תקנו "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", וכן הוא סדר הזמנים, זרע וקציר וקור וחום, יהיה ראש השנים מתשרי וכן החדשים ממנו הם נמנים, עד שהגענו ליציאת מצרים, ואז צוה הקב"ה למנות בחדשים מנין אחר, שנאמר (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה ומשם ואילך בכל הכתוב ימנה תשרי החדש השביעי, ועדיין נשאר בשנים החשבון ממנו, דכתיימו שבתשרי נברא העולם, כאשר תקנו "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", וכן הוא סדר הזמנים, זרע וקציר וקור וחום, יהיה ראש השנים מתשרי וכן החדשים ממנו הם נמנים, עד שהגענו ליציאת מצרים, ואז צוה הקב"ה למנות בחדשים מנין אחר, שנאמר (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה ומשם ואילך בכל הכתוב ימנה תשרי החדש השביעי, ועדיין נשאר בשנים החשבון ממנו, דכתיב (שמות לד כב) וחג האסיף תקופת השנה וכך תרגם יונתן בן עוזיאל "בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי" (מ"א ח ב), אמר בירחא דעתיקיא דקרו ליה ירחא קדמאה וכען הוא ירחא שביעאה ובמכילתא (בא א ח) החדש הזה לכם, ולא מנה בו אדם הראשון:

כסיכום לסוגיה- אפשר לראות כמה מאמרים [בקלסר הנספחים]: - הרב סולוביצקי- מתוך 'מי זכרון'. וד"ר משה וויס המקשר בין זמן בריאת העולם וזמן המבול.